

Staten drar sig tillbaka från välfärden

Sedan 2022 har statsbidragen inte räknats upp i takt med kostnadsökningarna. Därtill har staten genom flera beslut minskat kommunsektorns intäkter. Statens andel av välfärdens finansiering har därmed minskat

I Sverige ansvarar kommuner och regioner för den största delen av välfärden. Verksamheterna betalas främst av den kommunala inkomstskatten men vad många inte vet är att så mycket som en fjärdedel av kostnaderna täcks av statsbidrag kommuner och regioner får för att driva vård, skola och omsorg.

Sjukhus, äldreboenden och förskolor finansieras grovt sett var fjärde vecka av staten. Hur statsbidragen utvecklas är därför avgörande. Trots att staten nu står för en allt mindre del av välfärdens finansiering påstår ofta regeringen att man ökar resurserna. Hur går det ihop?

Statsbidragen halkar efter kostnaderna

Kostnaderna i kommuner och regioner stiger årligen, inte minst till följd av att befolkningen växer och lönerna för de anställda ökar. Därför är det sällan meningsfullt att jämföra statsbidragen från olika år utan att ta hänsyn till kostnadsökningar. Om statsbidragen ökar med 1,5 procent och lönerna ökar med 3 procent så krävs en besparing, även om statsbidraget har höjts i kronor räknat.

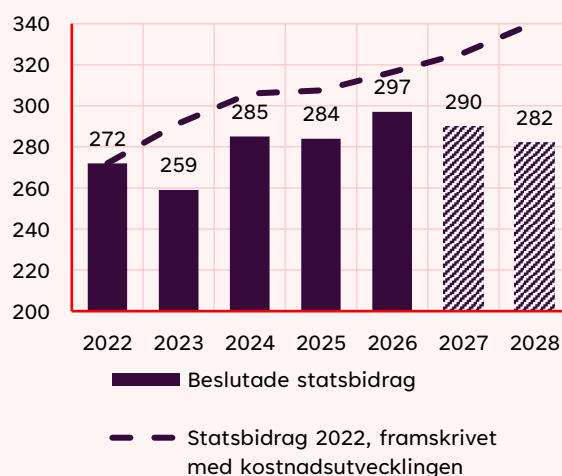
Under mandatperioden har statsbidragen till kommuner och regioner höjts med 25 miljarder (en

ökning på 9 procent) men tillskotten har varit långsammare än kostnadsutvecklingen där priser, löner och befolkningsökningar fått kostnaderna att stiga med över 15 procent under samma period. I regeringens senaste budget har man också beslutat om att statsbidragen ska sänkas 2027 och 2028 (även om detta besked kan komma att ändras i kommande budgetar).

DIAGRAM 1

Beslutade statsbidrag till kommunsektorn

Miljarder kronor, löpande priser

Not: Kostnadsutvecklingen framskriven med relevanta index (PKV och LPIK) samt demografi. Statsbidragen är generella plus riktade.

Källa: Budgetpropositionen för 2022 - 2026.

INNEHÅLLET I KORTHET

- Kommuner och regioner tvingas planera med sjunkande statsbidrag, vilket motverkar investeringar, satsningar på kvalitet, arbetsmiljö och arbetsvillkor.
- Staten har på senare år urholkat statsbidragen genom att använda dem för att kompensera för uteblivna intäkter. Det gör att statens andel av finansieringen av kommunsektorn faller mer än vad siffrorna visar.
- Det behövs en modell där statsbidragen indexeras så att de räknas upp på ett förutsägbart sätt.
- Statens sätt att fatta beslut om statsbidrag skapar stor osäkerhet i kommuner och regioner.

Stor del av höjningen är kompensation för minskade intäkter

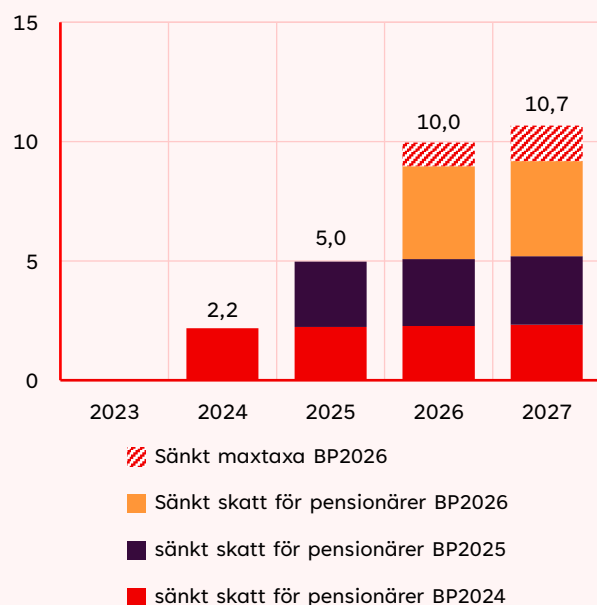
Av de 25 miljarder som statsbidragen höjdes mellan 2022 och 2026 är cirka 10 miljarder egentligen bara kompensation för inkomstförluster som staten orsakat kommuner och regioner. Nya pengar är alltså inte alltid vad de ser ut att vara.

Ett tydligt sådant exempel är bidraget för sänkt maxtaxa i förskolan. När regeringen sänkte förskoleavgiften fick kommunerna in mindre pengar. För detta ersattes de med högre statsbidrag. Även om en sänkt förskoleavgift är bra för många familjer innebar det mindre pengar till förskolorna.

DIAGRAM 2

Inkomstförluster för kommunsektorn till följd av statliga regelförändringar

Miljarder kronor

Källa: Budgetpropositionen 2024-2026 och egna beräkningar.

Även vissa av regeringens skattesänkningar har av tekniska skäl slagit direkt på kommunernas intäkter. Regeringens skattesänkningar för pensionärer 2024, 2025 och 2026 gör att kommunerna får in cirka 9 miljarder mindre i skatteintäkter varje år.

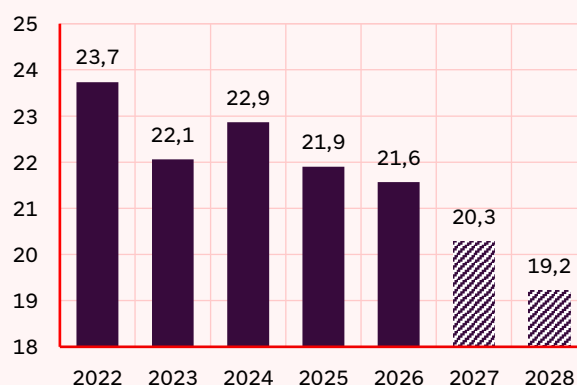
Statens del av välfärdens finansiering krymper

Under mandatperioden har statsbidragen till kommuner och regioner successivt kommit att täcka en allt mindre del av kommunernas kostnader. Med regeringens planerade neddragningar kommer statens andel av verksamhetens finansiering krympa ytterligare så att statens finansiering 2028 bara motsvarar nära 19 procent jämfört med nästan 24 procent i början av mandatperioden. Det innebär en kraftig försämring i möjligheterna för kommuner och regioner att bedriva vård, skola och omsorg med god kvalitet och rimliga villkor för de anställda.

DIAGRAM 3

Statsbidragens andel av kommunsektorns finansiering

Procent av skatteintäkter och statsbidrag

Anm. Beräkningen justerar för statsbidrag som endast kompenserar intäktsförluster, enligt diagram 2.

Källa: Budgetpropositionen för 2026 och egna beräkningar.

DÄRFÖR ÄR VÄLFÄRDEN VIKTIG FÖR LO

I Sverige är vård, skola och omsorg politiskt styrda och gemensamt finansierade. Det är smart och rättvist. Både enskilda individer och hela samhället gynnas av en välfärd är av hög kvalitet till alla, anpassat efter individens behov.

LO följer utveckling inom vård, skola och omsorg varje år i rapporten [Välfärdsgapet](#).

Det behövs regler för hur statsbidragen ska höjas årligen

Skatteintäkterna från kommun- och regionskatt ökar i takt med att lönerna stiger samt när befolkningen växer och fler arbetar. Den del av kommunsektorns intäkter som kommer från kommun- och regionskatt är därför ganska förutsägbar och går i stora drag i takt med kostnaderna för välfärden. Samma förutsägbarhet saknas för statens del av finansieringen där nya tillskott presenteras sent och inte följer någon tydlig princip eller regel.

Kommuner och regioner måste därför planera för en verklighet där statens del av finansieringen till verksamheten ständigt krymper i framtiden. Det i sin tur driver på besparingar och stoppar långsiktiga satsningar på till exempel nya äldreboenden eller bättre arbetsvillkor.

LO vill att det införs en regel för hur statsbidragen ska höjas årligen. Det skulle ge mer resurser till verksamheterna, bättre planeringsförutsättningar för kommuner och regioner och minska möjligheterna för politiker att låtsas som att en nedskärning är en satsning.

Läs mer

LO, [Välfärdsgapet 2025](#)

LO, [Välfärdsgapet 2024](#)

FAKTA

Hur en regel för uppräknings ska utformas

LO har tagit fram ett förslag till en modell där statsbidragen räknas upp (indexeras) på ett sätt som skapar förutsägbarhet för kommuner och regioner.

Modellen bygger på tre principer:

- **Höj statsbidragen i takt med löner, priser och befolkningstillväxten.** Kostnaderna för ett konstant välfärdsåtagande stiger årligen i takt med priser och löner och befolkningens storlek. Detta är inte något problem eftersom även skattebaserna i stort växer i takt med löneutvecklingen och arbetskraftens storlek. Att statsbidragen hänger med i denna grundläggande dynamik är grundplåten i ett system med automatisk uppräkning.
- **Låt staten betala för den åldrande befolkningen.** Äldre behöver välfärden mer än yngre. Med en åldrande befolkning stiger kostnaderna för vård och omsorg lite snabbare än de gjort tidigare. Detta kan kommunerna bara hantera genom en höjd kommunalskatt eller sämre välfärd. I stället bör staten, som har många fler intäktskällor, stå för hela kostnadsökningen som kommer av en åldrande befolkning.
- **Låt statsbidragen stabilisera kommunsektorns inkomster över konjunktursvängningarna.** Kraven på kommuner och regioner att varje år få intäkter och utgifter att gå ihop är höga. Idag förvärrar kommunsektorn därför lågkonjunkturer. När en lågkonjunktur tillfälligt leder till stigande arbetslöshet och sjunkande skatteintäkter måste kommuner och regioner skära ner i verksamheten. Det leder till att ännu fler förlorar jobbet och lågkonjunkturen förstärks. Det behövs lika många sjuksköterskor och lärare i en lågkonjunktur som en högkonjunktur. Därför behöver staten, som har en annan möjlighet att balansera sin ekonomi över fler år, jämna ut resurserna till kommuner och regioner över konjunkturen.